

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการสร้างประชาคมตำบลทุ่งหวัง เป็นการศึกษาวิจัยที่เน้นการปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้คน กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา) โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างประชาคมให้เกิดขึ้นและคาดหวังให้นำไปสู่ขบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับการปกครองท้องถิ่น ที่เน้นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้ปกครองตัวเอง โดยเฉพาะการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของการบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเป็นการวิจัยเชิงทดลองว่าแนวคิด "ประชาคม" สามารถผลักดันให้เกิดขึ้นและให้สอดคล้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในแง่ของการทำให้ อบต. พัฒนาไปในทิศทางที่ตอบสนองต่อปัญหาหรือการกำหนดทิศทางในการพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล ของขบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่หลากหลาย ที่มีอยู่ภายในตำบลทุ่งหวัง

ในแง่ของการศึกษารวบรวมข้อมูล โดยผ่านขบวนการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในเนื้อหาแง่มุมต่างๆ โดยเน้นขบวนการมีส่วนร่วมจากกลุ่มคน ผู้นำ กลุ่มองค์กร ทำให้ได้เห็นภาพชัดเจนของกลุ่มบ้านต่าง ๆ ทั้ง 9 หมู่บ้าน ที่มีอยู่ในตำบลทุ่งหวังว่าล้วนเกิดขึ้นจากพลังภายในของชุมชนเองเป็นส่วนใหญ่ รัฐแทบจะไม่มีบทบาทอะไรเลย ทั้งในแง่ของการก่อตั้งชุมชน การบุกเบิกที่ทำกิน การสร้างสาธารณูปโภค ประโยชน์ ตลอดจนการดูแลปกครองตนเองภายในชุมชนและระหว่างชุมชน การเกิดกลุ่มตามธรรมชาติมีหลากหลายรูปแบบ หลากหลายกลุ่มล้วนสัมพันธ์กับวิถีการผลิตเชื่อมร้อยชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยรากฐานและสถาบันทางศาสนาและการปฏิบัติตามศาสนพิธี และพิธีกรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมา พบว่าในวิถีการผลิตทุ่งหวังเป็นกลุ่มชุมชนที่พึ่งตัวเองในแง่ปัจจัย 4 ได้สูง และในขณะเดียวกันก็ได้พบว่าการพัฒนาทางการเมือง การปกครอง หรือการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ถูกกำหนดโดยรัฐและระบบทุนนิยมเสรี ได้มีส่วนทำลายพลังการสร้างสรรคของชุมชนในทุกๆ ด้านให้อ่อนตัวลง พร้อมกับกับการรุกคืบเข้ามาของพลังการทำลายที่รวมศูนย์และไม่สอดคล้องกับวิถีดั้งเดิม ไม่ว่าจะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ฉบับที่ 1-7) ระบบการศึกษา ระบบการปกครอง (หน่วยงานราชการ) และระบบการเมือง (ระบบพรรคการเมือง พรรคการเมือง นักการเมือง) ล้วนต่างลดทอนศักยภาพของชุมชน และทำลายการพึ่งตัวเองของชุมชนตำบลทุ่งหวังเป็นส่วนใหญ่ แต่ผลจากการศึกษาก็ได้พบว่าผู้นำในตำบลทุ่งหวัง ได้สืบทอดวัฒนธรรมของการต่อสู้ ตอบโต้และสร้างศักยภาพใหม่ๆ ขึ้นมารองรับและตั้งหลักยึดพื้นที่เพื่อดำรงอัตลักษณ์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับกลุ่มชุมชนของตัวเองไว้อย่างเหนียวแน่น ด้วยความวิริยะอุตสาหะ ในรูปแบบของกลุ่มต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า ฯลฯ หรือแม้แต่การรวมตัวกันลุกขึ้นตอบโต้ขัดขวางภัยพิบัติของระบบทุนที่มีอยู่ในตำบล เช่น กรณีความเดือดร้อนจากเหมืองหิน หรือการลุกขึ้นมาเรียกร้อง

ตรวจสอบแก้ไขปัญหากรณีนี้เสียหายจากโรงงานที่เข้ามาดำเนินการภายในตำบล และส่งผลทำลายที่นาของชุมชน

เมื่อช่วงของการดำเนินการวิจัยผ่านไประยะหนึ่ง ทำให้ได้ทราบวาทะของงานวิจัยได้มีส่วนในการรื้อฟื้น พรวนดิน ไร่ปุ๋ย ให้กับหนองอันของขบวนการกลุ่มที่มีอยู่มากมายและกำลังจะเติบโต การสร้างขบวนการมีส่วนร่วม (ซึ่งต้องมีเทคนิค วิธีการ กระบวนการที่หลากหลายรูปแบบ) เพิ่มศักยภาพให้กับผู้นำ ให้มีข้อมูลมากขึ้น มีอำนาจวิเคราะห์สูงขึ้น มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีเครือข่ายการเรียนรู้ มีข้อมูลและมีกลยุทธ์ที่หลากหลายเพิ่มขึ้นจากฐานที่มั่น ที่เป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีปฏิบัติการต่อเนื่อง มีรูปแบบของการจัดองค์กรชัดเจน มีเงินทุนเป็นของตัวเอง มีฐานสมาชิกรองรับ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ 22 กลุ่ม กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มซื้อน้ำยาง กลุ่มรถบรรทุก มีกลุ่มองค์กรทางธรรมชาติ เช่น กรรมการมัสยิด กรรมการมูลนิธิ กลุ่มแกนนำ (กลุ่มสายสัมพันธ์, กลุ่มเยาวชนฯ) ปัจจัยที่กล่าวมาเชื่อได้ว่าความเป็น “ประชาคม” ของตำบลทุ่งหวัง จะมีพัฒนาการ พัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในอนาคต

ในขณะเดียวกันผลจากการทำการศึกษาวิจัยพบว่าหากจะให้มีการพัฒนาเป็นองค์กรประชาคมที่เข้มแข็ง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปฏิบัติการอย่างเข้มข้น และเป็นขั้นตอนอย่างน้อย 5 ขั้นตอน คือ

1. การรณรงค์เผยแพร่ความคิด อุดมการณ์ของ “ประชาคม” ให้แพร่หลาย และกว้างขวางในหลายๆ รูปแบบในพื้นที่เป้าหมายที่จะให้มีการพัฒนาการไปสู่ความเป็นประชาคม (ทฤษฎีชี้นำ)

2. จัดให้มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายตามเนื้อหาของพื้นที่ ที่สอดคล้องกับวิธีการผลิตหรือสภาพปัญหาที่มีอยู่

3. จัดให้มีการฝึกอบรมให้แก่กลุ่มผู้นำอย่างเข้มข้น ที่ใช้เทคนิค วิธีการ รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อรองรับขบวนการต่างๆ เช่นการเก็บข้อมูล การดำเนินการประชุม การต่อรอง การบริหารการจัดการกลุ่ม ตลอดจนการให้การศึกษาในรูปแบบของการทัศนศึกษา ดูงานต่างๆ

4. ปฏิบัติการจัดกระบวนการศึกษา เนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในทุกมิติ ทุกเนื้อหา

5. ปฏิบัติการ (ลงมือทำ) โดยนำผลจากการจัดขบวนการศึกษาในแต่ละเนื้อหา มาทดลองเพื่อการแก้ไขปัญหา หรือสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ โดยเริ่มจากกิจกรรมที่ง่ายๆ ใช้เวลาไม่มากนัก

อย่างไรก็ดีแล้วแต่ผู้ศึกษาวิจัยพบว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ควรมีพื้นที่ศึกษาที่กว้างเกินไป เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา และมีข้อจำกัดในการลงลึกในเนื้อหาและการจัดกระบวนการ

ABSTRACT

The operational research on community building at Tambon (Village) Tungwang focused upon operations in which target groups (people and organizations in Tambon Tungwang, Muang (Chief Town) District, Songkhla Province) took part with the goal of establishing a sense of community toward a developmental process compatible with the type of local administration that stressed decentralization for self-government, especially local administration in the form of Tambon administration organization (TAO). It was also intended to test the idea that the concept of community could be brought about and made compatible with TAO in the sense of directing TAO's development in such a way that problems were addressed and directions for development were based on data pertaining to diverse groups of people's participation process in Tambon Tungwang.

Data collection covered various aspects of content by stressing the participation process involving groups of people, leaders, and organizations, so that the nine hamlets of Tambon Tungwang could be seen as having come into existence by the communities' own energy, with the state having almost no role regarding community building, making land productive for livelihood, establishing things for public good, as well as self-government within a community and in relation to other communities. There were various forms and numbers of spontaneous grouping, all related by ways of production based on religious foundation and institution as well as transmitted religious practices and rituals. It was found that in the way of production Tungwang was a highly self-reliant community at the level of necessities for life sustenance, and at the same time it was found that political, governmental, and economic developments as prescribed by the state and free capitalistic system played a part in the weakening of the community's creative energy, along with the infiltration by centralized destructive forces incompatible with the traditional ways, be these the National Economic and Social Development Plans (One to Seven), the educational system, the government bureaucratic system, or the political system (political parties and politicians), all having worn down community potentials and principally destroyed the Tambon Tungwang community's self-reliance capability. But the study also found that the leaders of Tambon Tungwang inherited the culture of fighting back, initiating responses, as well as creating new potentials to make

a firm foothold in preservation of their identity and build up immunity securely for their community through perseverance as groups dedicated to such activities as career development, savings, and trading co-operative. They also grouped themselves against the danger of the capitalistic system in their community, for example, the case of troubles caused by the rock quarry, or their demand that a check and remedy be instituted regarding polluted water from an industrial plant located in the community, the pollution having adversely affected the productivity of local farms.

As the research had been under way for some time, it was found that the work had a role in the nurturing of group process, with numerous groups in existence and about to grow. This nurturing involved participation (with various techniques, methods, and forms of process), development of potential among leaders for better access to data with higher power of analysis and broad vision as well as a network for learning. Their data and circle of helpful friends needed to be diversified and expanded beyond their home base. Also needed were on-going activity groups clearly organized and self-funded, with a solid base of membership, such as 22 savings groups and others involved in cattle raising, rubber latex purchase, and truck operating. There were spontaneous groups such as members of Masjid (Moslem mosque) council and foundation committee, and core groups (linkage group, junior group, etc.). From these factors it was believed that the community quality of Tambon Tungwang would continue to grow.

At the same time it was found from the study that in order to develop a community into a strong organization, it is imperative the process be intensive carried out in at least five stages as follows.

1. A campaign to disseminate the idea and ideology of community in various forms in a target area where such development is desired (guiding theory).
2. Establishment of groups to vary with the content of an area and to conform to an existing way of production or problem.
3. Provision of intensive training courses for leaders that made use of a variety of techniques, methods, and forms to accommodate activities such as data collection, conducting a meeting, negotiation, group administration and

management, as well as educational activities in the form of study and observation tour.

4. Practicum in a comprehensive study of topics concerning the community.
5. Application of the study of each topic to problem solving or to creation of some novel activity from something simple and not time consuming.

Nevertheless, the researcher found that the practicum should not involve too broad an area because of time constraint and the impracticality of in-depth content and process arrangement involved.